

УДК 821.161.2Лис7]Країна-055.26(045)
DOI <https://doi.org/10.26661/2414-9594-2022-2-12>

ХУДОЖНІ ПРИНЦИПИ РЕЦЕПЦІЇ МАТЕРИНСТВА В РОМАНІ В. ЛИСА «КРАЇНА ГІРКОЇ НІЖНОСТІ»

Масло О. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
пров. Руставелі, 7, Харків, Україна
orcid.org/0000-0002-1586-2805
olga_maslo@ukr.net*

Волкова І. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
пров. Руставелі, 7, Харків, Україна
orcid.org/0000-0003-4725-8837
irinavolkova2@ukr.net*

Лакєєва В. В.

*студентка IV курсу психолого-педагогічного факультету
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
пров. Руставелі, 7, Харків, Україна
orcid.org/0000-0002-1276-1363
lakeevalera1811@gmail.com*

Ключові слова: *художні принципи, жіночий образ, материнство, рецепція, світосприйняття, самоствердження.*

У статті проаналізовано художні принципи представлення материнства в прозі В. Лиса на прикладі його роману «Країна гіркої ніжності» шляхом вивчення жіночих образів цього твору. Письменник використовує мотив зображення кількох поколінь матерів однієї родини. Материнські образи твору набувають експериментального характеру, адже він подає їх через поєднання власного бачення та реальних історичних і біографічних матеріалів. У романі «Країна гіркої ніжності» рецепція жінки-матері реалізується як соціальна функція. Для того щоб показати силу материнства жінок зображуваної родини, В. Лис акцентує увагу на взаєминах між Софією-старшою та її кровною донькою Софією-молодшою на тлі історичних змін, які впливали як на світосприйняття жінок, так і на усвідомлення їхньої материнської ролі. Материнство в романі реалізується в контексті спогадів про минуле бабусі Даздраперми та матері Віталії, що, безумовно, впливає на сучасні та майбутні події в житті Олесі. В. Лис доводить, що материнство – це жертвність заради дітей, їх щастя, добробуту та гідного майбутнього. Уважаємо, що прояв материнства в образі Дази – це бажання піклуватися, любити когось рідного, уникнути майбутньої самотності, і водночас це

жертвність свого особистого життя. У житті Віталії відбулася своєрідна трансформація цілей: із самоствердження як жінки до самоствердження через материнство, яким вона заповнює власні лакуни самотності. Головні жіночі образи роману пов'язані не біологічно, а соціально. Жінки в романі В. Лиса прагнуть реалізувати свою материнську любов до чужих дітей. Найсвітліші почуття материнства Даза і Віта реалізують під час виховання своїх доньок у любові. Саме ці дві жінки досягнули материнство попри відмову від особистого життя. Вони самостверджуються через покликання збереження та примноження життя. Образ Софії-старшої протилежний, вона вбачає свою роль як матері в тотальному контролі, що не дає можливості її дітям розправити крила та будувати власне життя. Тож автор доводить, що головною метою жінки є збереження роду, проте героїня самостійно повинна вибрати свій шлях для реалізації цієї мети. Даза та Віта реалізують своє материнське бажання в любові до чужих дітей. Жінки пройшли своє життя з низкою випробувань, але змогли зберегти в собі світло, яке вони зможуть передати прийдешньому поколінню, аби свідомо нація українців розвивалася і міцніла надалі.

ARTISTIC PRINCIPLES OF MATERNITY RECEPTION IN THE NOVEL BY V. LYS «LAND OF BITTER TENDERNESS»

Maslo O. V.

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Linguistics,
Literature and Teaching Methods
Municipal Institution «Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy»
of the Kharkiv Regional Council
Rustaveli Lane, 7, Kharkiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-1586-2805
olga_maslo@ukr.net*

Volkova I. V.

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Linguistics,
Literature and Teaching Methods
Municipal Institution «Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy»
of the Kharkiv Regional Council
Rustaveli Lane, 7, Kharkiv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-4725-8837
irinavolkova2@ukr.net*

Lakieyeva V. V.

*4th year Student of the Faculty of Psychology and Pedagogy
Municipal Institution «Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy»
of the Kharkiv Regional Council
Rustaveli Lane, 7, Kharkiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-1276-1363
lakeevalera1811@gmail.com*

Key words: *artistic principles, female image, motherhood, worldview, self-affirmation.*

The article analyzes the artistic principles of the representation of motherhood in the prose of V. Lys on the example of his novel «The Land of Bitter Tenderness» by studying the female images of this work. The writer uses the motif of depicting several generations of mothers of the same family. The maternal images of the work acquire an experimental character, because he presents them through a combination of his own vision and real historical and biographical materials. In the novel «The Land of Bitter Tenderness», the reception of a woman-mother is realized as a social function. In order to show the power of motherhood of the women of the depicted family, V. Lys focuses on the relationship between Sofia the Elder and her biological daughter Sofia the Younger against the background of historical changes that affected both the worldview of women and the awareness of their maternal role. Motherhood in the novel is realized in the context of memories of the past of grandmother Dazdraperma and mother Vitaliya, which certainly affects current and future events in Olesya's life. V. Lys proves that motherhood is a sacrifice for the sake of children, their happiness, well-being and a decent future. We believe that the manifestation of motherhood in the image of Daza is a desire to care, to love someone close, to avoid future loneliness, and at the same time it is a sacrifice of one's personal life. In Vitaliya's life, a kind of transformation of goals took place: from self-affirmation as a woman to self-affirmation through motherhood, with which she fills her own lacunae of loneliness. The main female characters in the novel are connected not biologically, but socially. The women in V. Lys's novel strive to realize their motherly love for other people's children. Daza and Vita realize the brightest feelings of motherhood while raising their daughters in love. It was these two women who achieved motherhood despite giving up their personal life. They assert themselves through the vocation of preserving and multiplying life. The image of Sofia-elder is the opposite, she sees her role as a mother in total control, which does not give her children the opportunity to spread their wings and build their own lives. So the author proves that the main goal of a woman is to preserve the family, but the heroine must independently choose her own path to realize this goal. Daza and Vita realize their maternal desire in love for other people's children. Women passed their lives with a series of trials, but managed to keep the light within themselves, which they will be able to pass on to the next generation, so that the conscious nation of Ukrainians will develop and strengthen in the future.

Образ жінки залишається одним із найцікавіших в українській прозі. Історична ретроспекція жіночих образів XIX–XXI ст. відбувається відповідно до суспільно-політичних реалій. В. Лис цікаво інтерпретує образ жінки. Наприклад, аби передати весь характер змін персонажів, письменник використовує мотив зображення кількох поколінь однієї родини. Жіночі образи у доробку В. Лиса набувають експериментального характеру, адже він подає їх через поєднання власного бачення та реальних історичних і біографічних матеріалів – у цьому, на нашу думку, полягає новизна прози автора. Образи жінки в його романах досліджено з кількох аспектів: духовного, історичного, сімейного, політичного, фольклорно-етнографічного. Водночас проблема відсутності загальної концепції жінки у творчості В. Лиса залишається, що й засвідчує актуальність нашого пошуку.

Творчість В. Лиса стала об'єктом багатьох наукових досліджень різного спрямування. Концепція людини в художній обробці В. Лиса стала об'єктом дослідження Т. Біленко [3]. Проблему ментальності українців у романах В. Лиса досліджувала А. Соколова [13]. А. Новацького [27] зацікавила проблема пам'яті в контексті пошуків індивідуальної та національної ідентичності за романом «Країна гіркої ніжності». Т. Бикова зазначає, що «образ жінки-матері в українській літературі, починаючи з народнописенної творчості, став одним із найпоширеніших смислових концентрів, прикметою національної ідентифікації» [4, с. 151].

Рецепція материнства в романах В. Лиса є маловивченою. Окремих наукових розвідок щодо художніх принципів представлення материнства не було знайдено, тож тема дослідження є актуальною.

Мета розвідки – проаналізувати художні принципи представлення материнства в прозі В. Лиса на прикладі його роману «Країна гіркої ніжності» та вивчити художні засоби інтерпретації жінки шляхом дослідження жіночих образів цього твору.

Давній розподіл соціальних ролей між чоловіком і жінкою сформував гендерне стереотипне уявлення про образ жінки, який поступово руйнується через розвиток суспільства. Українське статистичне дослідження (2018 р.) засвідчило, що в уявленні чоловіків жінка повинна «бути поступливою», «піклуватися про маленьких дітей», «прагнути догодити чоловікові», «бути гарною господинею», «нести відповідальність за планування сім'ї», а «найважливіша роль жінки – піклуватися про власний дім та родину» [10, с. 111]. Отже, традиційно однією зі складових частин жіночності вважається *материнство* як вияв природного значення жінки – збереження та продовження роду.

Образ матері в українській культурі є найбільш поетичним та яскравим. Його зображують у піснях, казках, молитвах, віршах та прозових творах. До материнства в художній літературі звертаються й письменники сучасної літератури: Люко Дашвар («Покров», «Мати все»), Є. Кононенко («Повії теж виходять заміж»), М. Матіос («Мама Маріца – дружина Христофора Колумба») та ін.

До теми *материнства* звертається й В. Лис. Якщо в романі «Соло для Соломії» покоління, яке починається із Соломії-старшої, – це одна кровна родина, а отже, головна мета жінок – поєднати біологічну та соціальну функції материнства, то роман «Країна гіркої ніжності» – покоління жінок однієї родини, які чужі по крові, але близькі за долею, отже, питання рецепції жінки-матері реалізується як соціальна функція.

У романі «Країна гіркої ніжності» зображено представниць різних поколінь: бабуся *Даздраперма*, матір *Віталія* та донька *Олеся*. Їх об'єднує те, що вони стали однією родиною, проте кожна із цих жінок має радісні, трагічні, гіркі життєві сторінки. Для того щоб показати силу материнства жінок цієї родини, В. Лис акцентує увагу на взаєминах між *Софією-старшою* та її кровною донькою *Софією-молодшою*.

«Країна гіркої ніжності» – «три життєві історії, три жіночі долі, три погляди на світ» [12, с. 25]. Життєва траєкторія та моральні принципи героїнь розкриваються шляхом звернення до спогадів, адже кожна з жінок має власну історію неповторного життя. *Даздраперма* живе в міжвоєнний час та в період Другої світової війни; Віта народжується у час більшовицьких репресій; Олеся живе у часи здобуття незалежності України та майданівських повстань. Історичні зміни впливали як на світосприйняття жінок, так і на усвідомлення їхньої материнської ролі.

Материнство в романі реалізується в контексті спогадів про минуле бабусі *Даздраперми* та матері *Віталії*, що, безумовно, впливає на сучасні та майбутні події в житті Олесі. Усі три образи об'єднують таємниці й самотність, адже кожна з них у той чи інший момент залишалася без підтримки, турботи, захисту. Приреченість на самотність простежується з дитинства кожної жінки: Даза втрачає батьків у ранньому віці; батька Віталії арештували, а матір убили; Олеся залишає неповнолітня матір у пологовому будинку. Отже, кожна із цих жінок – сирота. Таке «клеймо» має свій відбиток на долі кожної з героїнь.

С. Журба влучно помітила, що «кожна з жінок у романі здійснює мандрівку, *подорож до своєї душі*, намагання збагнути своє призначення та свою *роль матері*» [12, с. 29]. В. Лис доводить, що материнство – це жертвність заради дітей, їх щастя, добробуту та гідного майбутнього.

Найстаршою жінкою в родині є *Даздраперма (Даза)* Романівна Снігурець. Вона з теплом згадує своє дитинство, «найкращого, найрозумнішого, найсильнішого, найдужішого у світі тата», «маму Риту, Маргаринку, Маргаритку, квітку Маргаритку» [23, с. 70]. У її свідомості ще з дитячого віку закладена ідея щасливої родини, де панують злагода, спокій, довіра й підтримка. Цей період буде найкращою мотивацією для життєвого шляху Дази. На жаль, сімейна ідилія переросла у справжній кошмар. Із її спогадів ми усвідомлюємо, що дитинство дівчинки тривало у час більшовицьких репресій ХХ ст. Утрата батьків у дитячому віці залишить свій відбиток на дитячій свідомості Дази. Автор зображує долю дитини, батьків яких було репресовано: перебування у спеціальному будинку для дітей «ворогів народу», примусове зречення батьків, зміна прізвища та по батькові (*Даза* Миколаївна Рубцова), знущання виховательки над дітьми.

Учинок зі зміною прізвища Дази має символічне значення – зрада не лише батьків, а й себе, адже тепер вона жила «в якомусь дивному, болючому мареві-спогаді, *все зникло*, розчинилося і вже ніколи не повернеться» [23, с. 96]. Показовим моментом є отримання листа Дази від своєї матері: під натиском виховательки вона розриває та викидає його. «Ніхто не бачив її сліз – їх не було на щоках, але всередині плакало маленьке беззахисне кошенятко», яке хотіло знову відчувти дотик матері, почути її слова. Шляхом зображення внутрішньої боротьби дитини, В. Лис окреслює проблему приналежності дівчини до свого роду.

Після завершення Другої світової війни *Даза* вдруге змінює прізвище та ім'я, аби розірвати зв'язок із життям як донька «ворога народу». Доля приносить їй нові випробування, коли вона, Любов Лук'яченко, стає медсестрою у невелич-

кому поліському селі. Як зазначив А. Новацький, саме перебуваючи на Поліссі, дівчина «зрозуміла, яку велику кривду комуністична система заподіяла їй самій, її сім'ї й зрештою всій Україні» [27, с. 47]. Аби не стати шпигуном комуністів і зрадником свого народу, Даза не здає позиції повстанців поблизу села й допомагає їм ліками та медичними послугами. Вона допомагає народитися дитині в землянці – ще одній україночці. Коли немовля залишається сиротою, Даза рятує її й удочеряє, аби захистити дитину від подібної власної долі в спеціальному будинку. Саме в цю мить вона усвідомлює, «щоб *Vima*, ця дівчинка, стала моєю донькою» [23, с. 307]. Уважаємо, що прояв материнства в образі *Дазу* – це бажання піклуватися, любити когось рідного, уникнути майбутньої самотності, і водночас це жертвність свого особистого життя. Народження *Vimalii* є таємницею Дазу, яка відкриється лише тоді, коли донька буде тяжко хворою.

Даза намагається вберегти доньку від неправильних учинків, «вона нічого не нав'язувала доньці, принаймні грубо, але тактовно й наполегливо формувала її смаки» [23, с. 21]. Даза намагається бути мудрою, ніжною, водночас суворою у вихованні доньки. Водночас між донькою і матір'ю виникає непорозуміння, коли Віта прагне самоствердитися через кохання. Віталія буде бунтувати, оскільки її мама Даза «виявилася сліпою й глухою» до її почуттів [23, с. 47]. Серце Дазу буде розриватися від усвідомлення помилки доньки, від розлуки з найріднішою людиною.

Важливо звернути увагу, що почуття материнства Дазу виявляються й у прагненні відшукати рідного батька доньки, аби повідомити йому, що його рідна кровиночка жива, поки що жива. Образ *Дазу* в контексті материнства є втечею від свого складного дитинства; створення затишку вдома та збереження гармонії в родині є прагненням реалізувати втрачене сімейне щастя. Бажання захистити доньку реалізується через підсвідомий страх перед більшовицькими репресіями. Отже, Даздраперма є суворою і чутливою мамою. Протягом роману материнство Дазу сильнішає, набуває витримки, вона усвідомлює свою значущість у вирі людського існування.

Донька Дазу – *Vimalia (Vima) Косик* – тендітна й чуйна натура, яка закохана в поезію В. Сосюри та така ж уперта, як і мама Даза. Віта вирішує шукати прихисток від тогочасного політичного устрою та контролю й повчань матері в коханні, яке для дівчини є чимось казковим, а її обранець – той ідеал, який її повинен розуміти, підтримувати, оберігати. Кохання як самопізнання спричиняє низку проблем у житті Віти: розлука з матір'ю заради життя у в'язниці поруч із коханим Едиком протягом 10 років; убивства своїх

ненароджених дітей; зради Едика; розчарування у Тимурові, фальш і жорстокість; утрата честі й гідності. На нашу думку, образ Віти перебуває на межі боротьби між чистотою материнського виховання та жорстокістю чоловічого суспільства. В. Лис доводить думку, що кохання не завжди приносить задоволення, відчуття легкості та щастя. Плодами кохання, гіркої ніжності можуть стати розчарування, біль, спустошеність, утрата себе як особистості.

Vima перейняла від своїх біологічних батьків повстанський дух, який реалізується у протестантському характері дівчини в підлітковому віці. Боротьба за волю демонструє глибоку національну рису Віти як українки. Це протистояння між світлом і темрявою, між вихованням матері й пристрастю до пригод. Зазначимо, що таке протистояння виявляється у взаємостосунках Віти з матір'ю, коханими чоловіками, у її власному світосприйнятті. Болісні стосунки з чоловіками призвели до того, що «десь через рік після розлучення Віталія нестерпно захотіла мати дитину. Доцю» [23, с. 173]. Доля тричі давала Віті шанс мати дитину, але щоразу через чоловіків вона переривала вагітність. Кожне усвідомлене вбивство її ненароджених дітей пробуджує душевний біль жінки: «Віта зіщулилася. Всередині. А потім хтось вилив туди чайник, а може, й відро окропу. Стало спекотно-нестерпно, боляче. Та вона *погасила той вогонь*. Стала загортати вугілля, що тліло» [23, с. 148].

Усвідомлення своєї гідності, прагнення до змін заради щастя перемагає в «паразитичних» стосунках Віталії з Едиком і Тимуром. Доля зведе її з вагітною п'ятнадцятирічною дівчинкою, яка віддасть свою дитину Віті. У житті *Vimalii* відбулася своєрідна трансформація цілей: із самоствердження як жінки до самоствердження через материнство. Віта заповнює власні лакуни самотності саме через материнство. Мета її виховання полягала в уникненні формування бар'єра між матір'ю та донькою, подібного до того, який виник між нею та матір'ю Дазою. Стосунки між Вітою та її донечкою Олесею були сформовані на доброзичливості, довірі та підтримці. Олесья була впевнена, що «вона добре знала маму – як *саму себе*. Майже як *саму себе*. Мама була частиною її «я», як Олесья була частиною мами» [23, с. 28]. Зі змісту роману усвідомлюємо, що Віта є образом мами-подруги, з якою можна обговорити нагальні питання.

Онкологічне захворювання змушує Віту проаналізувати своє життя та ставлення до найрідніших людей. Вона підготувала Олесью до самотнього життя, навчила не боятися труднощів та різних випробувань долі. В одну мить жінка розуміє, що «щось вона ще не зробила, *щось суттєве*, без якого їй *не можна помирати*, йти в кращий

чи гірший зі світів. Але що? І раптом подумала: «Я ж не видала Олесю заміж. І вже ніколи не видам» [23, с. 175]. Проте вона не могла залишити цю проблему невирішеною, тому спланувала та реалізувала весілля доньки у своїй уяві.

Найсильніший характер убачаємо у Віти. Вона змогла не лише подолати власні життєві випробування коханням, а й узяла відповідальність за життя Олесі та допомогла чужим людям помиритися і знайти своє щастя.

Вагоме значення має вчинок Віти щодо допомоги воз'єднати сім'ю своєї сусідки Софії по лікарняній палаті. Вона надіслала листа до її доньки Софії-молодшої від імені Софії-старшої. У листі до Софії-молодшої Віта висловила не стільки думки матері дівчини, скільки свої. Цей лист є своєрідною сповіддю Віталії перед своєю донькою Олесєю.

Отже, автор зображує Віту як ідеалізований образ матері, але зі своїми таємницями. Її власне бунтарське життя вплинуло на переосмислення свого ставлення до рідних, призвело до прагнення вберегти доньку від подібних помилок. Навіть факт самої хвороби змушує Віту бути сильною духовно, аби мати можливість ще пожити не для себе, а для Олесі, для її щастя. В. Лис в образі Віти доводить думку, що мати прагне захистити свою дитину від будь-яких проблем, зокрема від смертельних хвороб та самотності. Уважаємо, що Віта вирішила помиритися з мамою Дазою та викликати її до Олесі заради того, аби вони обоє не були самотніми. Незважаючи на те що їх об'єднують не кровні зв'язки, вони є родиною за духом, образом мислення, світосприйняттям і долею.

Образ Олесі не можна аналізувати в контексті материнства через брак досвіду, оскільки її молодість збігається з часом опису головних подій у романі. Уважаємо доречним зазначити, що Олеся має можливість усвідомити та проаналізувати життєві випробування своєї названої матері та бабусі, а також кровних батьків, які відмовилися від неї заради власних інтересів.

Отже, усі три образи – *Дази, Віти й Олесі* пов'язані не біологічно, а соціально. Даза та

Віта пережили низку життєвих випробувань, які вплинули на систему виховання їхніх доньок. Вплив тоталітарної системи відчувається у дитинстві та юності Дази. Боротьба за волю, свободу та незалежність Віти виявляється й у її власному бунтарстві.

Автор зображує в романі «Країна гіркої ніжності» материнство й з іншого боку – стосовно Віти та *Софії-старшої*. Якщо для Віти материнство – це турбота про доньку, спрямування її до самопізнання, то для Софії-старшої – це контроль життя своїх дітей. Її донька, *Софія-молодша*, «пішла проти волі матері, вибрала і професію, і долю всупереч» [23, с. 81]. Зазначимо, що Софія-старша водночас усвідомлює свою помилку в тотальному контролі своїх дітей, але і не знаходить у собі сил визнати помилку та прийняти те життя, яке її донька «вимріяла і вибрала» [23, с. 82]. Вона забуває про індивідуальність власних дітей.

Отже, жінки в романі В. Лиса прагнуть реалізувати свою материнську любов до чужих дітей. Найсвітліші почуття материнства *Даза і Віта* реалізують під час виховання своїх доньок у любові. Саме ці дві жінки досягнули материнство попри відмову від особистого життя. Вони самостверджуються через покликання збереження та примноження життя. Образ *Софії-старшої* протилежний, вона вбачає свою роль як матері в тотальному контролі, що не дає можливості її дітям розправити крила та будувати власне життя.

У романі В. Лиса «Країна гіркої ніжності» автор доводить, що головною метою жінки є збереження роду, проте героїня самостійно повинна вибрати свій шлях для реалізації цієї мети. Якщо жінка народила дитину, це не означає, що вона вже реалізувалась як матір. Важливо досягнути усвідомленого виховання дитини, яка може самостійно будувати своє життя. Даза та Віта реалізують свою материнське бажання в любові до чужих дітей. Жінки пройшли своє життя з низкою випробувань, але змогли зберегти в собі світло, яке вони зможуть передати прийдешньому поколінню, аби свідома нація українців розвивалася і міцніла надалі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біленко Т.Г. Літературно-художня інтерпретація концепції людини й історії в романі Володимира Лиса «Століття Якова». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2018. Вип. 32(1). Т. 1. С. 8–11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2018_32%281%29_4 (дата звернення: 19.03.2022).
2. Соколова А. Етноментальні константи портрета поліщука в художньому просторі роману Володимира Лиса «Століття Якова». *Слово і Час*. 2017. № 12. С. 28–33. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/159831/06-Sokolova.pdf?sequence=1> (дата звернення: 19.02.2022).
3. Новацький А. Роль пам'яті в будівництві національної ідентичності («Країна гіркої ніжності» Володимира Лиса). *Слово і Час*. 2020. № 1. С. 40–50. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/handle/123456789/171350> (дата звернення: 09.04.2022).

4. Бикова Т. Від місцевого до універсального: парадигма величі жінки-матері (Марія Т. Шевченка і Марія В. Стефаніка). *Шевченкознавчі студії*. 2013. № 4. С. 151–160. URL: http://www.univ.kiev.ua/pdfs/shevstud-16/18_Bykova_T.pdf (дата звернення: 04.01.2022).
5. Журба С.С. Реінтерпретація історії у романі Володимира Лиса «Соло для Соломії». *Філологічна освіта: компетентнісна парадигма* : матеріали Міжнарод. науково-практ. заочної Інтернет-конф. Миколаїв : Миколаїв. нац. ун-т ім. В.О. Сухомлинського, 2019. С. 60–62.
6. Лис В. Країна гіркої ніжності. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2015. 368 с.

REFERENCES

1. Bilenko T.H. (2018) Literaturno-khudozhnia interpretatsiia kontseptsii liudyny y istorii v romani Volodymyra Lysa «Stolittia Yakova» [Literary and artistic interpretation of the concept of man and history in the novel «The Century of Jacob» by Volodymyr Lys]. *Naukovyi visnyk Mizhnarod. human. un-u. Seriya : Filolohiia*. Issue. 32 (1). Vol. 1. P. 8–11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2018_32%281%29_4 [In Ukrainian].
2. Sokolova A. (2017) Etnomentalni konstanty portreta polishchuka v khudozhnomu prostori romanu Volodymyra Lysa «Stolittia Yakova» [Ethnomental constants of the portrait of Polishchuk in the artistic space of Volodymyr Lys's novel «The Century of Jacob»]. *Slovo i Chas*. Vol. 12. P. 28–33. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/159831/06-Sokolova.pdf?sequence=1> [In Ukrainian].
3. Novatskyi A. Rol pamiaty v buduvanni natsionalnoi identychnosti («Kraina hirkoi nizhnosti» Volodymyra Lysa) [The role of memory in building national identity («Country of bitter tenderness» by Volodymyr Lys)] *Slovo i Chas*. Vol. 1. P. 40–50. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/handle/123456789/171350> [In Ukrainian].
4. Bykova T. (2013) Vid mistsevoho do universalnogo: paradyhma velychi zhinky-materi (Mariia T. Shevchenka i Mariia V. Stefanyka). [From local to universal: paradigm of greatness of a woman-mother (Maria T. Shevchenko and Maria V. Stefanyk)]. *Shevchenkoznavchi studii*. Vol. 4. P. 151–160. URL: http://www.univ.kiev.ua/pdfs/shevstud-16/18_Bykova_T.pdf [In Ukrainian].
5. Zhurba S. S. (2019) Reinterpretatsiia istorii u romani Volodymyra Lysa «Solo dlia Solomii» [Reinterpretation of history in the novel «Solo for Solomiya» by Volodymyr Lys]. *Filolohichna osvita: kompetentnistna paradyhma : materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi zaochnoi internet-konferentsii. Mykolaiv*. P. 60–62. [In Ukrainian].
6. Lys V. (2015) Kraina hirkoi nizhnosti [The country of bitter tenderness]. 368 p. [In Ukrainian].